

Евгения Иванова

**БАЛКАНСКИ
МИСТИФИКАЦИИ**

София, 2025

© Издателство „Изток-Запад“, 2025

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

На корицата е използвана снимка
на Тома Томов в църквата „Св. София“, Истанбул

© Евгения Иванова, автор, 2025

ISBN 978-619-01-1654-7

ЕВГЕНИЯ ИВАНОВА

БАЛКАНСКИ МИСТИФИКАЦИИ

СЪДЪРЖАНИЕ

От съставителя.....	7
Дневник на разкаянието.....	11
Лепанто, Лепанто.....	47
В дъното на Европа	71
Мирис на лалета.....	96
Заплакала е гората.....	121
Голямото изложение	142
Изглед от Ориента.....	176

ОТ СЪСТАВИТЕЛЯ

Не ми е позволено да кажа по какъв начин се сдобих с ръкописите, които публикувам тук. Отнася се за всичките, макар че източниците им са различни. Получавах ги в различно време и при различни обстоятелства, но все едно – това вече няма значение. Важното е, че успях да ги събера.

Защо бях избрана именно аз, също нямам право да обясня.

Два от тях (първият и последният) са дневници, макар че единият повече прилича на предсмъртна изповед. Всички записи носят една и съща дата – 12 декември 1911 г. (12.12.12), сякаш са изказани в някакъв съдбовен дванайсети час – няколко месеца преди смъртта на автора. Затова мисля, че е по-скоро изповед.

За този автор се разнасят всякакви (повечето – мръснишки) слухове – чак до ден днешен. Бил неосъзнат хомосексуалист със склонност към садомазохизъм. Вместо фригидната си жена предпочитал проститутки, които предварително го завързвали за леглата си. И умрял от сифилис.

Даже членувал в окултно общество, вдъхновено от мадам Блаватска и Лондонския й кръг.

Авторът е Брам Стокър.

Останалите не са толкова прочути. Всъщност има още един писател (и един, който се мисли за писател), но имената им са съвсем неизвестни за публиката. Затова пък за някои от събитията притежавам по два и дори по три ръкописа, които понякога се сходят помежду си, а друг път – никак. Случва се дори да се объркат цели народи и да се чудиш кой от тях се е бил в някоя война, а кой само си е представял, че се бие...

Непознатият писател например разказва за една война, по време на която дори не е бил роден. Това обаче не му е попречило да дава оценки за хората, които наистина са се сражавали в „битката на столетието“. Нарекли я така, защото европейците победили варварите от Изтока.

Друг един от авторите – италианец – разправя, че бойното поле, от което избягал, било „дъното на Европа“.

Точно този италиански страхливец изоставил в „дъното на Европа“ красива девойка, която поискала да я спаси, като я отведе със себе си в истинската Европа.

Девойката също написала разказ – как се преоблякла като мъж и (все пак) отпътувала, само че не за Европа, а за столицата Истанбул. От този момент нататък, през целия си, изпълнен с превратности живот, се наричала Ахмед – също като султана, създал романтичния свят от епохата на лалетата.

Имам и един обидчив руски генерал, останал в историята не с подвизите си в защита на отечеството, а заради временното си приятелство с младия Пушкин. На стари години се сетил да разкаже за това уж приятелство, завъртяло се около личността на прочутия Индже войвода – хем разбойник, хем закрилник на бедняците, хем революционер. Пушкин съчинил повест за този юнак, която генералът смятал за боклук.

Много ми харесват други два ръкописа, които разправят как турският султан посетил Голямото световно изложение в Париж, а след това френската императрица Йожени отишла в Истанбул. Тази Йожени била очарователна и султанът като че ли се влюбил в нея, но това не било сигурно. Във всеки случай, двамата разказвачи – придворната госпожица на императрицата Матилда и симпатичният турчин Джем – със сигурност имали чувства един към друг – поне от негова страна. Защото госпожицата, изглежда, повече мислела за султанския наследник...

Обаче най-много харесвам последния ръкопис. Той също е дневник, но за разлика от изповедта на Брам Стокър си има точни дати и всичко му е наред. Авторът е Чарлс Райдър Нобъл –

англичанин, кинооператор, заснел на живо Илинденското въстание в Македония. Поне така пишат вестниците.

Първоначалният ми интерес към този Чарлс всъщност се събуди от една вестникарска бележка, на която попаднах случайно. Напечатана е в лондонския вестник „Ера“ на 3 октомври 1903 г. и съобщава за предстоящите прожекции на „анимирани картини“, заснети чрез съвсем новия апарат, наречен „биоскоп“.

Наред с „Невидимия свят“, „Чудесата на морските дълбини“ и „Живата Канада“, операторите осъществили „фотографически експедиции“ и в такива неизвестни за цивилизацията места като Борнео и Македония, където постигнали „блестящ напредък“.

Дневникът на Чарлс, който получих по-късно, е от пътуването му в България именно през октомври 1903 г. Когато „Ера“ публикувала съобщението за „блестящия му напредък“, той тъкмо се бил отправил към приключението си...

Подреждането на ръкописите е мое. Последователността се ръководи не от датата на написването, а от времето на събитията, за които става дума. Така се оказа, че последният по време на написване (1911 г., ако вярваме на автора) разказва за най-ранните събития. Затова е публикуван пръв.

Измислила съм и заглавията. Самите ръкописи (с изключение на един) не бяха озаглавени и, разбира се, не можех да ги оставя така.

Повечето от преводите са мои. Само за някои ми помогнаха приятели, чиито имена няма да спомена според изричното им желание.

Тъй като ръкописите са стари (започват от XVII век), е възможно да съм допуснала някои малки неточности. Страх се да ги избегна с помощта на огромно количество речници и справочници. Страх се също да съм най-близо до старинния език, но може би не във всичко съм успяла. Затова моля за извинение.

Въпреки възможните пропуски, струва си да се прочете.

ДНЕВНИК НА РАЗКАЯНИЕТО

12 декември 1911 г.

Първоначалното ми намерение беше да закодирам тези записки. Нали от съвсем невръстен изучих тайнописа, а после се забавлявах да изпълвам съчиненията си с различни главоблъсканици, които дори сър Конан Дойл се оплакваше, че не можел да разшифрова. Измислях и анаграми. Ще дам само един пример – от „Дракула“, разбира се: корабът, с който графът уж пристига в Англия, наистина съществуваше. Това беше една руска шхуна, която едва (като по чудо!) се добра до Уитби по време на ужасна буря. Беше отплавала от пристанището Нарва в Русия. В романа Нарва стана Варна, където (според пътеводителя на Бедекер) също имало пристанище.

Сър Конан Дойл, когото в последствие започнах да наричам само Артър, защото се оказахме далечни роднини, много хареса „Дракула“. Писа ми, че това била „най-добрата демонична история“, на която бил попадал. Хвалиха ме и в „Дейли Мейл“, като ме поставиха по-високо от Мери Шели, Ан Радклиф и Емили Бронте и дори от самия Едгар По. А „Пънч“ нарече Дракула „първи братовчед на Мефистофел“...

В края на краищата реших, че няма да закодирам написаното. Нека го четат. Нека всички разберат как литературната мода и собствената ми суета ме доведоха дотам да превърна един доблестен мъж в чудовище.

Да, нека го четат – моя дневник на разкажанието.

12 декември 1911 г.

Ще разкажа как започна всичко. Седяхме с Йейтс и други приятели в „Испанците“ (нали помните тази прекрасна страноприемница от „Посмъртните записки на клуба „Пикуик“?), сръбвахме по нещо, някои четяха на глас новите си стихове, а с други се препирахме за херметизма и Ордена на Златната зора. Тогава, дочул разговора ни, един непознат (от друга маса) се приближи и разправи как видял с очите си на гробището да се разхожда призрак на млада жена, облечена с бяла рокля. На главата си имала воал.

Исках да разпитам непознатия за още подробности около призрака, но човекът се бил уплашил и избягал от гробището. Какво е правил там през нощта, не каза.

Сюжетът ми се видя интересен и дори замислих да напиша нещо, свързано с този призрак. По същото време двамата с Йейтс бяхме силно привлечени от мистичното. Той – повече, трябва да призная.

Освен това, готическите ужаси все още бяха на мода...

Но съдбата била решила друго.

Именно Йейтс ме заведе в театър „Авеню“ да гледам онази комедия на Шоу – „Оръжията и човекът“ – в която действието се развиваше в някакви отдалечени варварски места и която произведе толкова голям шум. Помня, беше 21 април 1894 г. Разправяше се за една смешна война, чийто най-голям герой беше истински дивак, а любовницата му се хвалеше, че имала в къщата си библиотека – единствената в държавата им. Иначе отглеждали кози...

И тази глупост възпламени цял Лондон, защото дивите варварски страни (после разбрах, че това били Балканите) също бяха на мода. В Лондон много обичат да се изкарват цивилизовани, като показват диваците, живеещи по другите места. Те и нас, в Дъблин, ни имат за недоразвити. Затова дъблинчанинът Шоу трябваше да измисли още по-големи варвари...

Толкова долнопробно нещо в нашия театър „Лицеум“ не можеше да бъде поставено. Ние разчитяхме на класически ре-

пертоар, а когато играехме съвременни пиеси, те винаги бяха със сериозно съдържание. Трябва да призная обаче, че „Лицеум“ не можа да постигне славата на „Авеню“ с неговите пошли анекдоти и водевили – въпреки гения на Ървинг¹ и драмите на Шекспир, в които блестеше Елън Тери.²

Елън...

По-добре да се бях оженил за нея...

12 декември 1911 г.

Вместо това се ожених за Флорънс, която съсипа живота ми. Ожених се на инат, за да я отнема от Оскар. И господ (ако изобщо го има) ме наказва с тази ужасна жена, студена като лед и проклетата като бясно куче. Вярно, на младини беше поразително красива...

Оскар (за Уайлд става дума, няма защо да крия) я ухажва две години, поднасяше ѝ скъпи подаръци – не само онези лилии, слънчогледи и пера от пауни, които трупаше в къщата си. Изпращаше ѝ дълги писма, а после – след злополучната ни женитба – си ги прибра всичките. Така се сдобих със зла жена и се отчуждих от най-близкия си приятел...

Добре поне, че преди това успяхме да напишем „Принцът на розите“, която той издаде само от свое име...

Разправяха, че за вампирката Луси в „Дракула“ съм взел образа на Флорънс, а пък Оскар бил д-р Сюзърд. Нищо вярно няма в това – само клюки... Луси е невинна жертва, докато Флорънс... Както и да е.

Уайлд също беше в театър „Авеню“ вечерта на 21 април.

¹ Хенри Ървинг (1838–1905) – английски актьор, режисьор, директор на театър „Лицеум“. – Б.сът. [Всички бележки под линия, освен изрично упоменатите, са на съставителя]

² Елън Тери (1847–1928) – английска актриса, изпълнявала роли главно в пиесите на Шекспир.

Разхождаше се (както обикновено), за да бъде видян – из фоайето, в партера, качи се дори на балкона, за да стисне няколко ръце. После го чух да поздравява оня циник Шоу и да го хвали за чудесната комедия. А мене дори не погледна.

– Този мъж – вашият герой (каза на Шоу) притежава в едно и също време романтична красота и физическа дързост, силен дух и впечатлително въображение.

– Така е (отговори Шоу) – един варварин, страдащ от меланхолия, благороден дивак, който е чел Байрон.

А моят бивш приятел се усмихна дружелюбно, без снизхождението, което му беше присъщо. И понеже никога никого не е хвалил, си помислих, че го прави, за да ме ядоса.

Признавам, че наистина се ядосах. Не на Оскар, който имаше правото да ме мрази (само, ако знаеше от какво зло се е отървал!), а на всички този шум около Шоу и глупавата му пиеска за варварските нрави на Балканите. По това време още не знаехме, че един от многото виенски Щрауси ще създаде по нея оперета: „Шоколадовият войник“ – така се казва. От тази допълнителна слава Шоу съвсем се изпъчи...

Признавам и друго: завидях му за незаслужените почести и за цялото перчене с балканските диваци. Казах си, че мога да създам нещо далеч по-добро от неговия безвкусен водевил, като съчетая двете моди: на варварските страни и на готическите ужаси.

Така се роди „Дракула“ – от завист...

12 декември 1911 г.

Най-напред се захванах с пътеводителя на Бедекер за Балканите. Не намерих нищо съществено – освен забележката, че колкото повече се отива на изток, толкова повече са неточни влаковете. Видях и някои публикации в „Уестминстър Газет“, но там имаше предимно картинки.

Избрах все пак (от Бедекер) мястото на действието. Избрах го заради името – „отвъд гората“ – Трансилвания. За да стигнеш

„отвъд гората“, трябва да минеш през нея. А в гората се случват най-страшните работи – знаем го от деца – според „Червената шапчица“ и „Хензел и Гретел“. В гората всички непознати и дълбоко скрити сили на природата са съсредоточили своето действие по изключителен начин. Гората е пълна с геологически и химически странности. Нали самият Дракула предупреждава Джонатан, че в неговата земя „ще се сблъска с множество странни неща“.

Защото тя е „една забравена от цивилизования свят земя“.

12 декември 1911 г.

Като не намерих нищо при Бедекер, реших да се обърна към специалист – Арминий Вамбери, унгарец, пътешественик и учен, който много се е занимавал с историята на варварските Балкани. Срегнах го на официалната вечеря, която Ървинг даваше в театъра по случай премиерата на „Макбет“. Разговорихме се за вещиците, за свръхестественото и – от дума на дума – стигнахме до тайнствената Трансилвания.

(Всички помислиха, че на тази вечеря съм го срещнал за първи път. Всъщност ние се знаехме от едно тайно общество, където членуваше и той, и ние двамата с Йейтс. Там опитвахме различни магически и окултни практики, но не постигнахме нищо и постепенно се разочаровахме. Поне аз. Може би – и доктор Вамбери. Йейтс продължи.)

И така: той ми съобщи, че освен за вещиците и призраците, в Трансилвания се разказвало за много по-интересни същества – вампирите. Наричали ги „носферату“, но тъй като дори той не знаеше какво означава, използваше по-познатата дума „вампир“. Имах някаква смътна представа за вампирите: чувал бях, че живеят след смъртта и пият кръв. Сега доктор Вамбери ми разкри не само многочислеността им на Балканите, но и личността на най-главния сред тях – някой си Дракула.

Бил някакъв благородник, граф ли, барон ли (там, впрочем, им казвали князе) и водил много битки с турците край голямата

река, ограничаваща техните земи. Тогава дори не се заинтересувах от името ѝ, макар да го пишеше в Бедекера. Сега, разбира се, го научих, както научих множество други неща...

За този мъж – още, докато бил жив – се разправяли легенди: колко е храбър, умен, хитър, с желязна воля и сърце, непознаващо нито страх, нито угризения. Правел даже опити в алхимията, но дали е добил нещо, не се знаело. Обаче подозирали целия му род в отношения с Лукавия. След смъртта си (пак в битка с турците, като че ли) вампирясал. Излизал всяка нощ, за да си намира прясна кръв. Постепенно селата около замъка му се обезлюдиха. Хората спрели да раждат деца, защото той предпочитал да смуче от тях.

(В романа оставих името на Арминий почти същото: Арминиус – приятел на ван Хелсинг – онзи, който му разказал за Дракула.)

Беше решено! Имаше всичко: земя „отвъд гората“, дракон или дявол, вампир, който смуче кръв. Тъй като не можах да проуча добре онези там места (и през ум не ми мина да ги посещавам!), за да бъде по-убедителен, трябваше да докарам Дракула в Англия и да го разположа сред познатото ми общество.

Наложи се обаче да прочета това-онова за самите вампири. Така разбрах, че темата е вълнувала множество автори (и тяхната публика) близо век. Наистина вампирите не бяха точно в Трансилвания, но все на Балканите: в Тесалия (у Нодие³), в Илирия (при Мериме), а някой си Пол Февал⁴ дори описал самата столица на една от онези държавици като град вампир. Действието се развивало из „дивите равнини на Белград“. Жалката му история беше претърпяла множество издания и се радвала на голям успех.

Значи сюжетите за вещици и вампири и готическите ужаси не бяха „изживели времето си“, прогонени от Просвещението,

³ Шарл Нодие (1780–1844) – френски писател, увлечен от готическите ужаси и историите за вампири.

⁴ Пол Февал (1816–1887) е френски писател, известен с историите си за вампири.

както твърдяха някои (Шоу например). Щом немощните фантазмагории на Февал му бяха донесли такава слава, моят вампир щеше да покори света!

12 декември 1911 г.

Най-накрая намерих онова, което ми трябваше: прекрасното съчинение на Емили Джерард⁵ за вампирите – и то именно в Трансилвания. Милата Емили! Тя дори беше ходила там! Веднага ѝ писах с молба за повече подробности – без изобщо да споменавам Дракула, разбира се. Той трябваше да си бъде мой...

Откликна веднага. Разменихме си множество писма, от които разбрах колко дълго и съсредоточено е изследвала не само вампирите, но и всички суеверия в онази земя „отвъд гората“. Употребяваше именно тази дума – „суеверия“, за да подчертае, че сама не вярва в тях. Наричаше вампирите „носферату“ и ги определяше като „категорично зло“, в което „всеки румънски селянин вярва толкова твърдо, колкото вярва в рая или в ада“.

(Тук цитирам откъс от писмо, което съм запазил.)

Имало два вида вампири – живи и мъртви. Живият вампир обикновено бил незаконороден потомък на незаконородени родители. Но дори безупречното родословие не било застраховка срещу нахлуването на вампир в семейното ви гнездо, защото всеки човек, убит от „носферату“, след смъртта си също ставал вампир и продължавал да смуче кръвта на невинни хора.

Ето какво ще направи моят Дракула в Лондон!

Злото можело да бъде победено, като отворите гроба, в който сте се усьмнили, и забиете кол в трупа или изстреляте цял пистолет в ковчега. Предполагало се, че обикалянето около гроба с пушек на всяка годишнина от смъртта също можело да по-

⁵ Емили Джерард (1849–1905) – шотландска писателка, подробно описала вярванията в Трансилвания.

могне за ограничаването на вампира. При много упорити случаи на вампиризъм било препоръчително да отрежете главата и да напълните устата с чесън или да извадите сърцето и да го изгорите, а пепелта да разпръснете върху гроба.

Пошегувах се, като ѝ благодарих за съветите как да прогоня вампира, заспал под стълбището ми.

Честото прибегване до такива средства за защита – дори сега – е напълно потвърден факт – отговори тя съвсем сериозно. – Вероятно са малко румънските села, чиито жители да не го помнят. Също така няма румънско село, което да не брои сред жителите си някоя стара жена (обикновено акушерка), запозната с предпазните мерки за противодействие на вампирите. Тази наука се е превърнала в процъфтяващ занаят.

Попитах я какво означава „носферату“.

Думата е с неясен произход – отговори. – Означава нещо като „нечист дух“. Обикновено се свързва с архаичен влашки, старогръцки или старобългарски. Има опити да се изведе и от немски.

(Години по-късно щях да разбера по какъв начин моят герой се оказа свързан с всичките тия нации... Без гръцката.)

Пишеше още, че наистина съпротивата срещу свръхестествените същества („екзорсизъм“ я наричаше) понамаляла в нашия век – особено в Европа. Но на Изток и в Африка била все така жива. А Трансилвания се оказала „последното европейско убежище на свръхестественото“...

Милата Емили! Толкова сериозна, толкова вглъбена! И в същото време – толкова отзивчива... Дори ме покани да я посетя в дома ѝ, за да поговорим за „екзорсизма“. Отказах, вече не помня с какво глупаво обяснение. Страхувах се, че ще я обикна прекалено силно (след всичките злини, които ми причини Флорънс) и така ще разруша крехкото ни приятелство...

Натъжих се много, когато, след излизането на книгата, не получих нито ред от нея. Мълчание. Цели осем години...

Помина се преди шест.

12 декември 1911 г.

Ако трябва непременно да бъда честен (към публиката и към самия себе си), съм длъжен да кажа, че се отнесох с малко завист към славата на всичките тези съчинители на вампирски истории. Да, дори към милата Емили с нейните съвсем близки до науката изследвания.

Но не беше само завистта. Може би защото вече наближаваха 50-те или защото Флорънс всеки ден вгорчаваше живота ми, все повече се замислях, че на света има много малко божествено. Много повече е дяволското. Човечеството предпочита Дявола пред всяко божество. Точно затова реших да създам един злодей с дяволски черти – все едно дали е действително съществуващ, или измислица на някой луд. Лудостта по-лесно се разпространява, отколкото действителността, нали?

Сигурен бях, че злодеят ми ще има голям успех...

12 декември 1911 г.

Дълго се трудих да опиша външния му вид. Използвах някои от чертите, с които Ломброзо в много от известните си трудове надарява родения престъпник. Сложих му рунтави вежди и заострени уши, останали от нашите прадеди маймуните (според теорията на Дарвин, когото Ломброзо следва). Не му направих гърбав нос, защото ми се стори, че ще стане съвсем банално. Определих носа му като „възтънък и висок със своеобразно издълбани ноздри“. Челото – „голямо и изпъкнало, брадичката – добре изразена, страните – хлътнали“. Косите – „малко редки отстрани, но достатъчно гъсти по другите части на главата“.

Най-важното беше устата – „застинала в жестока усмивка и сподобена с остри бели зъби, издадени навън от устните“.

Разбрах колко съм сгрешил едва наскоро, когато намерих портрета му в една енциклопедия. Разбира се, не се виждат никакви издадени зъби. Изобщо не се виждат зъби, нито ноздри, както и челото, покрито от шапката. И страните му въобще не са хлътнали.

Злите езици разправят, че в лика на Дракула съм описал Ървинг, защото играел предимно злодеи. Няма абсолютно нищо вярно в това! Наистина челото му беше изпъкнало, а веждите – рунтави, но какво значение има? Множество хора имат изпъкнали чела и рунтави вежди, без да са злодеи. Ръководил съм се, както казах, най-вече от Ломброзо. Как мога да създам Дракула с образа на човека, който ме взе на работа и с когото бях близък приятел до смъртта му? Само инсинуациите на жена ми (в желанието ѝ да ме скара с целия свят) са способни да предизвикат такива слухове.

Бях сгрешил не само с външния му вид. Бях сгрешил с всичко.

12 декември 1911 г.

Откри ми го пак милата Емили! Получих от нея писмо, което ми изпратиха изпълнителите на завещанието ѝ. Не ядно, само много скръбно писмо... Казваше, че Дракула не бил никакъв вампир, а истински герой – доблестен и смел мъж, – не жалка карикатура като оня офицер на Шоу. (Бях ѝ писал, че именно неговата слава ми даде идеята за книгата.)

Беше я прочела много внимателно. Дори се досетила кой е Арминиус, чиито измислици никак не ѝ се понравили. Родът на Дракула нямал нищо общо с Лукавия, а самият той изобщо не се занимавал с алхимия или някакви други спиритизми, а гонел турците от земята си. И земята му не била Трансилвания. На няколко пъти станал господар на Влахия.

В пътеводителя на Бедекер Влахия беше някоя от онези варварски страни, съседна на Трансилвания; без обаче да носи очарованието на земя „отвъд гората“.

Не съм очаквала така лекомислено да се изкуштите от вампирската мода – пишеше Емили с горчивина. – Правехте ми впечатление на умен и задълбочен мъж. Излъгала съм се. Вие се оказате същият като мнозина писачи, готови на всичко заради кратка евтина слава. Пожелавам Ви я, но не търсете прошка от мене – на този и на другия (ако го има) свят...

Въпреки някои хвалби, за които по-горе съобщих, голямата слава не ме постигна. Заради проклятието на Емили? Дори не бях сигурен дали горчивото ѝ писмо беше проклятие... Сигурен бях единствено в дълга си да разкажа

ИСТИНСКАТА ИСТОРИЯ НА ВЛАД ЦЕПЕШ, НАРИЧАН ДРАКУЛА

Проучвах я шест години. Мислех дори, въпреки понапредналата си възраст, да замина за онези земи, но после си казах, че в тях едва ли ще намеря някакво сведение, което да не е суеверие, предание или страх. На мене обаче ми трябваше истината – такава, каквато се е случила.

Не потърсих и Арминий, който – също като влашките селяни – ми беше разказал само бабини-деветини. Зарових се из богатите библиотеки, из музеите на Лондон и събрах всички сведения за моя герой, които можеха да се открият. Длъжен бях да напиша този дневник на разкаянието, макар че не аз единствен се оказах виновен за ужасната му слава. Вярно, че аз го провъзгласих за вампир, но и други са се погрижили да го изкарат чудовище – още докато бил жив.

12 декември 1911 г.

Името „Дракула“ родът му получил не заради „връзките си с Лукавия“, както твърдеше онзи фантазьор Арминий, а от членството на бащата – Влад II (господар на Влахия) в Ордена на Дракона, създаден от император Сигизмунд. Целта му била да изтласка турците от земите, които вече били заели около онази голяма река. Сега научих и името ѝ – Дунав. Този император управлявал Свещената римска империя, която днес е Австро-Унгария и пак се управлява от император, само че стар и слабоумен, а не от такъв дързък и самоотвержен мъж като Сигизмунд.

Видях портрета му: с короната, жезъла и скиптъра и с различни гербове, наредени около главата му като ореол. Гербът на дракона (свит на кълбо) го няма там, очевидно портретът е от преди Ордена.

В този орден се записали крале, князе и графове, дали обет да изгонят турците. (По-нататък ще видим доколко са спазили обета си...) Това означава, че Влад II бил важен господар, макар да бил незаконороден син на прочутия властител Мирча Стария, който през целия си живот се сражавал с турците отвъд Дунав.

(Съвсем не е задължително фактът на незаконното му рождение да го е превърнал в жив вампир, както обясняваше милата Емили... Впрочем прочутият властител Мирча имал множество незаконородени синове, които – след смъртта му – се събрали за престола на Влахия и се намушкали помежду си. Не е известно някой от тях да е станал вампир. На единия му викали Празноглавеца...)

Важното в случая е, че нашият герой – Влад III Дракула – бил внук на борец срещу злото.

(Не съм сигурен впрочем дали трябва да говоря за „зло“. Свикнали сме да мислим турците като зло, защото са различни от нас. Наистина били са варвари, но кой не е бил варварин по онова време?)

Съдбата на Влад Стария (ще наричам така бащата на нашия герой, за да ги различавате по-лесно) била заплетена в множество интриги – и те присъщи на времето. Интригите не са непременно противоположни на варварството, както често се мисли...

След като Сигизмунд посветил Влад в Ордена на Дракона, го коронясал за господар на Влахия. Не му помогнал обаче да завладее столицата си. Направил го господар без столица, без земя и без поданици. Влахия в действителност била управлявана от негов (също незаконороден) полубрат, който завзел престола с помощта на турците.

И това щяло да се случва често... Незаконородените братя на Влад Стария не само се намушквали помежду си, но и прибягва-

ли до всякакви съюзи, за да осигурят управлението на малката си държавичка.

По същото време (1431) се родил Влад III – нашият герой.

Пет години по-късно, през 1436 г., баща му (Влад Стария) най-сетне завладял престола на Влахия. Значи синът станал принц...

(Точното отбелязване на годините ми се вижда изморително. Нататък ще карам без това.)

Съвсем скоро след завладяването на престола от Влад Стария, покровителят му Сигизмунд напуснал този свят. Разклатил се не само Ордент на Дракона, но и целият Запад. А турците се приготвили да превземат Влахия. С мъка на сърцето Стариият Влад се принудил да им стане васал и да им плаща данък. Наложило се дори да се закълне във вечна вяност...

Въпреки клетвата, султанът не му повярвал. Примамил го в тогавашната си столица Адрианопол⁶ и го затворил, а войската му тръгнала към Влахия.

И сега, за първи път в нашия разказ, се явява един от важните му герои – унгарският витяз Янош Хуняди, който разбил турците и сложил на влашкия престол някакъв братовчед на Влад Стария. (Не зная дали той също бил незаконороден.) Братовчедът се задържал за кратко, защото с помощта на султанската войска Влад Стария си върнал управлението. Но завинаги си спечелил ненавистта на Хуняди...

Ще кажете: как така, нали презирал турците, защо прибягнал до тях? А аз ще кажа, че в Средните векове всички са постъпвали по този начин: може да са се мразели, може да са проявявали жестокост едни към други, но когато работата опирала до взаимната им изгода, се съюзявали и се клели във вяност.

То и сега като че ли е така...

Верността изисквала жертви. И Влад Стария се съгласил да изпрати двама от синовете си – Влад III (нашия герой) и Раду заложници в двора на султана.

⁶ Най-старото име на Одрин.

12 декември 1911 г.

Всъщност турците се отнесли добре към момчетата. Обучавали ги на разни науки заедно с техните си принцове. (Оказало се, че познават науките, макар да били варвари.) Преподавали им и военно изкуство, нищо че трябвало да ги смятат за врагове... Влад даже се сприятелил с най-буйния от принцовете – Мехмед, с когото били връстници. Гонели лисици и се дуелирали с истински мечове. Подигравали се на учителя по латински, когато бъркал думите. Влад харесвал султанския наследник, но не обичал да вижда как той закача малкото му братче Раду и все гледа да го примами до себе си.

– Когато стана султан – казал Мехмед. – Ще трябва да избия всичките си братя. Такъв е законът.

И пак погалил малкия Раду по румените бузки и златните къдрици. (Така и щели да го нарекат – Раду Красивия. А Мехмед – Завоевателя.)

Не могъл да избие братята си, защото те се поминали преди да стане султан. Баща му Мурад, уморен и посърнал от държавни грижи и военни походи, се оттеглил в негова полза. Качил го на престола едва дванайсетгодишен.

Точно тогава кръстоносците, водени от полския крал и Хуняди, пресекли Дунава и превзели няколко крепости по брега. Мурад се завърнал начело на войската, в която вече участвали и Мехмед, и Влад. И двамата горели от нетърпение да отидат на истинска война. Султанът обаче ги оставил в Адрианопол – да пазят столицата.

И добре, че станало така, защото иначе Влад щял да се изправи срещу баща си.

Влад Стария отново се преобърнал и се съюзил с унгарците. След успехите на Хуняди срещу турците, той пренебрегнал ненавистта си и му осигурил за кръстоносния поход четири хиляди влашки воители. Предал ги обаче на полския крал, а Хуняди не благоволил да забележи... Именно влашките воители превзели онези няколко крепости по брега на Дунава.

Завърналият се Мурад обаче пресрещнал западната армия при Варна (да не се бърка с Нарва!), като ѝ нанесъл съкрушителен разгром. Полският крал загинал, а Хуняди, заедно с останките от армията си, побягнал към Влахия. Бягащите кръстоносци опустошили всичко по пътя си, разорили цялата земя. Тогава Влад се изправил срещу тях и пленил самия Хуняди, като го обвинил за поражението при Варна и го затворил в столицата си Търговище.

Представям си какво било унижението на този прочут витез – да стои затворен при един незначителен владетел, какъвто смятал Влад Стария. Дори не се сетил, че незначителният владетел членувал в Ордена на Дракона, посветен от самия Сигизмунд. Обаче Сигизмунд бил вече покойник, Ордентът почти се бил разпаднал, а най-важният човек в Унгария сега станал затворникът Хуняди.

Неговите хора го освободили срещу голям откуп, с който Влад Стария поправил разрушенията, извършени от кръстоносците. А Хуняди го намразил още повече, ако това изобщо било възможно.

12 декември 1911 г.

Да видим сега какво ставало с турците. След победата при Варна Мурад пак се оттеглил, уморен и посърнал, а Мехмед продължил да управлява в Адрианопол.

Не му потръгнало. Сега в земята му навлезли бургундците, подкрепени от все същия Хуняди. Съвсем неочаквано за всички (като знаели омразата между двамата), влашкият владетел се присъединил към похода. Пренебрегнал дори това, че синовете му си оставали заложници в Адрианопол. Пренебрегнал и ненавистта си към Хуняди, който от своя страна се направил, че не го вижда. Войската му обаче приел...

Признавам, че тази точно постъпка на Влад Стария ме озадачи. Защото сега нямал никаква изгода от похода. Можел е да си стои в Търговище, на стабилния престол и да гледа как врагът му бие турците, които му го осигурили...

А над турската държава се сгъстявали страховити облаци. Адрианопол бил опустошен от голям пожар. От юг и от запад нападали византийци и албанци. Султанската хазна се изпразнила и като не си получили възнагражденията, еничарите се разбунтували. Очевидно било, че невръстният Мехмед не може да се справи и Мурад си върнал управлението. Пет години кръстосвал Балканите, завладял множество крепости (още по-на запад) и се поминал в леглото си – все така уморен и посърнал. Преди това оженил наследника си за някаква анадоиска принцеса, за да заздрави съюза си с баща ѝ.

Когато Мехмед се оженил и отново се възкачил на престола, „приятелят“ му Влад вече го нямало в Адрианопол.

Малкото братче, сега превърнато в Раду Красивия, останало в двора на Мехмед.

А Влад Стария пак сключил договор с турците, по силата на който трябвало да им върне българските бежанци във Влахия.

12 декември 1911 г.

Сега трябва да направя малко отклонение, за да обясня кои били тези бежанци. Едва ли турците се интересували да си върнат някакви обикновени селяни. Сигурно сред тези бежанци имало благородници? Може би самият наследник на българския престол – княз Фружин и неговите синове?

Фружин първоначално забегнал в Унгария, където все същият император Сигизмунд му подарил две крепости. Дори го приел в Ордена на Дракона, защото много разчитал той да завладее обратно бащините си земи в Търновското царство. (Градът Търново бил една от столиците, по-важната, на това царство.) След кончината на Сигизмунд обаче следващият император и полският крал (онзи, дето после загинал при Варна) решили друго: вместо да обещаят българската корона на законния ѝ наследник, те поканили за цар на земята му Янош Хуняди. Представям си колко много нещастният княз трябва да е мразил узурпатора... При това развитие на събитията,

изглежда, Унгария му е станала тясна и той се отправил към Влахия.

Имало какво да го сближи с Влад Стария – не само Ордентът на Дракона, но и общата им ненавист към Хуняди.

Преди това обаче Фружин (също като влашкия господар) извършил загадъчна постъпка – записал се при кръстоносците, предвождани от Хуняди и полския крал, и потеглил към бащините си земи. Даже продал едно от ония имения, за да си набави средства за похода. Цената му била 400 златни форинта, за които сега не мога да преценя дали са много, или малко.

В неговия случай това присъединяване изглежда по-обяснимо: князът искал да отвоюва царството си и (може би?) да покаже на западните си покровители, че е достоен да го управлява. Докато при Влад Стария, който имал престола и земята си, е наистина за чудене...

Както и да е. Важното е, че след похода, който така злополучно завършил при Варна, българският княз отишъл при приятеля си в Търговище. И сигурно е изпитал удоволствието да види Хуняди затворен.

Затворникът си отмъстил. След като платил откупа и напуснал Влахия, той писал на папата, че за поражението при Варна е виновен влашкият владетел, но най-много – българските князе. Това трябва да са били Фружин и синовете му.

Трудно ми е да си представя как е могъл Влад Стария да изпрати при султана нещастния български княз. Да не би да е подписал ново съглашение с Хуняди, който настоявал да се отърве от Фружин, за да царува в земите му? Или пък Мехмед го искал при себе си?

Обърках се.

Изглежда, че все пак Влад Стария се е застъпил за него, защото, вместо да го заколят, както постъпили с баща му, турците го назначили да пази някакъв проход.

(Тук ще изпреваря малко събитията и ще кажа, че след като доста години пазили този проход, престарелият вече Фружин и синовете му се върнали в Унгария и се настанили в главния град

на Трансилвания – Брашов. Това станало, когато Хуняди най-сетне предал Богу дух. Патилата им – и на българите, и на младия Влад – обаче не свършили, защото на унгарския престол седнал синът на Хуняди Матяш Корвин. Но за това – по-нататък...)

12 декември 1911 г.

Искушавам се да направя още едно отклонение, което няма много общо с историята на нашия герой, но пък се отнася за вампирите. И е свързано с българските князе, споменати по-горе.

Става дума за тяхна роднина – последната владетелка на Валонското⁷ княжество (някъде из илирийските земи), известна с името Ружина. А може би Фружина? Забравих да кажа, че „Фружин“ означавало „франк“ или французин – въобще „човек от Запад“. Та може и тя да се е казвала Фружина... Или Франческа?

Както и да е. Когато турците наближили да завземат Валона, княгинята забегнала с кораб към някакъв остров. Интересното е, че заповядала да натоварят целия кораб с пръст – уж можела да живее само на собствената си земя. Накрая я погребали в нея, на същия онзи остров. Представям си какво откритие ще бъде, ако се разбере, че носела тази пръст, за да си ляга денем в нея... Може би тя била първият вампир?

Много ми хареса тази история. Ако я бях научил преди да напиша романа, щях да я използвам за случаите, когато Дракула си носи „смъртно тежките“ сандъци с пръст в Англия. Само не можах да разбера дали някой като ван Хелсинг е поръсил пръстта на Франческа с нафора...

12 декември 1911 г.

Но аз много се отклоних, за българския княз и за Франческа. Повествованието за Влад Стария обаче не мисля като голямо

⁷ Валона – Вльора в днешна Албания.

отклонение, защото то предопределило живота на сина му по-нататък.

Хуняди не забравил смъртната обида, която му нанесъл влашкият господар. Три години след злополучния поход към Варна (вече откупил се от затвора в Търговище) той насъскал болярите на Влад Стария да го убият. Удавили го в някакво благо близо до столицата – такава позорна смърт за един храбър мъж... А най-големия му син Мирча ослепили и заровили жив.

Това било по времето, когато Мурад се върнал да управлява, а младият Влад служел във войската му заедно с „приятеля“ Мехмед. Султанът го обдарил с пари, войници, коне, великолепни одежди и шатри и го изпратил да заеме влашкия престол вместо баща си и брат си. Така той за първи път, едва 17-годишен, се оказал господар.

Господаруването му траяло само два месеца. Все същият злосторник Хуняди, за когото убиването на Влад Стария и сина му било недостатъчно, изпратил армия към Търговище и сложил на престола някой си Владислав.

Влад побягнал към Молдова. А после се озовал в Трансилвания, управлявана от Хуняди.

Тук има интрига, която разплетох с голям труд. Колкото и да съм сигурен в изменчивите съюзи през Средните векове, за които вече писах, все пак ми е трудно да обясня как така Влад е отишъл при най-големия враг на рода си. Още повече, че Хуняди в едно писмо категорично заявява намерение да го изгони от земята си.

Изгонването, изглежда, не се състояло. Нещо повече – Хуняди назначил Влад за защитник на трансилванските области.

После пък (в друго писмо) трансилванският господар обяснява, че извършил „това срамно деяние“ – сдобряването с рода Дракула – заради общата им омраза към турците.

Не разбирах защо Влад е трябвало да мрази турците, които му помогнали да заеме престола на баща си. А Хуняди го свалил оттам... Струваше ми се необяснимо как така моят ге-

рой си шетал свободно през границите, начело на чужда войска, с която се готвел пак да превземе Търговище, докато българският княз, също враг на Хуняди, пази някакъв проход при турците.

Трудно е за разбиране...

Обяснението се оказа на съвсем друго място. Влад (по това време вече 25-годишен) се залюбил с една от незаконородените дъщери на Хуняди и дори се оженил за нея. Онова, което не могла да направи „общата омраза към турците“, извършила любовта.

Казвам „любовта“, защото съм сигурен, че той обичал тази жена, чието име не ми е известно. Макар че и после прибегнал до успешни ходове посредством женитба, този път, първия, имало и любов.

(По-нататък ще обясня причината за тези си подозрения.)

Така, вече с помощта на врага-тът Хуняди и неговите войници, Влад завладял влашкия престол отново.

12 декември 1911 г.

Първата му работа била да отмъсти за гибелта на баща си и брат си. След като не могъл (или не поискал?) да излее гнева си върху подбудителя Хуняди, го насочил към действителните извършители. Събрал в Търговище (уж да празнуват Възкресение) болярите, виновни за престъплението, и ги набучил на колове. Петстотин боляри! Това пишат трансилванските саксонци, за чиито отношения с Влад и с набиването на кол ще разкажа по-нататък. И пак те му дали името Цепеш – Набучвач.

Съмнявам се, че по онова време всичките влашки боляри са наброявали петстотин. Наистина и в други хроники, които не произлизат от саксонците, онова празненство е отбелязано като „Кървавия Великден“. Навярно е убил неколцината виновници, които напълно си го заслужавали. Дори не съм сигурен дали това е станало с набучване, или по друг начин. Набучването, всъщност, го измислили саксонците.